

Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU5y

Sveriges genomförande av Agenda 2030

Till finansutskottet

Finansutskottet beslutade den 12 december 2024 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2024/25:66 Sveriges genomförande av Agenda 2030 samt följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde. Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till förslag i följdmotionerna 2024/25:3299 (V) yrkandena 5 och 6 samt 2024/25:3300 (S) och 2024/25:3306 (MP) yrkandena 1 och 2 i de delar de berör utskottets beredningsområde. Näringsutskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena i berörda delar.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, V, MP).

Utskottets överväganden

Sveriges genomförande av Agenda 2030

Skrivelsen

Inledning

I skrivelsen redogörs för regeringens samlade arbete med att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling som antogs av FN:s generalförsamling i september 2015. I skrivelsen redovisar regeringen hur Sverige arbetat för att uppfylla Agenda 2030-målen sedan den senaste skrivelsen Sveriges genomförande av Agenda 2030 (skr. 2021/22:247) överlämnades till riksdagen 2022. För varje mål presenteras en övergripande sammanfattning av måluppfyllelsen och därefter en redovisning av tematiska områden under respektive mål som av regeringen bedöms ha stor bäring på målets uppfyllelse.

I skrivelsen konstateras övergripande att Sverige har goda förutsättningar att nå agendans mål. Regeringen uppger att den har tagit initiativ till ett flertal satsningar som tar Sverige närmare målens uppfyllande på både nationell och global nivå. Det anføres dock att Sverige har fortsatta utmaningar i och med att en rad samhällsproblem som hotar möjligheten att nå agendans mål över tid har växt sig starkare. Regeringen anför att den arbetar med att lösa dessa utmaningar genom att genomföra Tidöavtalet och på så sätt ta Sverige närmare agendans mål. Regeringen uppger att den kommer att fortsätta arbeta för att EU på ett effektivt sätt genomför Agenda 2030, inom och utanför EU:s gränser.

Mål 7 – Hållbar energi för alla

I skrivelsen anføres att hela befolkningen i Sverige har tillgång till elektricitet, att elproduktionen är näst intill fossilfri och att energieffektiviteten förbättras. Men det behövs ytterligare åtgärder för att nå målet, särskilt i ett globalt perspektiv. Som en följd av energipriskrisen som följde av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder för att minska såväl energikostnaderna för företag och hushåll som EU:s beroende av importerade bränslen från Ryssland. Regeringen har också sänkt skatten på bensin och diesel för att stötta de som drabbats av ökade priser och mildra inflationens konsekvenser.

Mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Regeringen uppger i skrivelsen att den förbättrar synergier mellan export- och investeringsfrämjandet, handelspolitiken och utvecklingssamarbetet för att därmed förbättra förutsättningarna för svenska företag att bidra till utvecklingssamarbetets mål och till grön och digital omställning i låg- och medelinkomstländer. Detta är en viktig del av regeringens arbete för att stärka

Sveriges samlade bidrag till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling. Ett gynnsamt företagsklimat är en grundförutsättning för ekonomisk tillväxt och det är i hög grad Sveriges företag och entreprenörer som skapar jobb, välbefinnande och välfärd. Regeringen arbetar aktivt för att främja näringslivsklimatet, för att fler människor ska välja att starta och utveckla företag.

Internationell handel är en förutsättning för Sveriges globala konkurrenskraft, välbefinnande, jobbskapande, hållbar tillväxt och klimatnytta och har stor säkerhetspolitisk betydelse. I skrivelsen anförts att regeringen har fattat beslut om en ny strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/01758). Genom strategin avser regeringen att ge de svenska företagen bästa möjliga förutsättningar att hantera nya utmaningar, kunna växa nationellt och konkurrera internationellt.

Mål 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

I skrivelsen anförts att fortsatta insatser har gjorts för att säkerställa en motståndskraftig infrastruktur och en inkluderande och hållbar industrialisering samt för att främja innovation. Det uppges att positiva förändringar kan noteras, som exempelvis att näringslivets utsläppsintensitet fortsätter att minska. Regeringen uppges att den har vidtagit åtgärder för att skynda på en omfattande nyindustrialisering i bl.a. Norrbotten och Västerbotten kopplad till fossilfri produktion och elektrifiering. För att ytterligare påskynda bl.a. näringslivets klimatomställning behöver dock fler åtgärder vidtas, uppges regeringen.

Vidare framhålls att industrin och det svenska näringslivet är motorn i klimatomställningen. Med bl.a. investeringar i nya industrigrenar, teknikutveckling och omställning till cirkulära processer ska industrin ges förutsättningar att vara ledande i den gröna omställningen. Regeringen har under 2024 beslutat om strategin för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. I ett osäkert geopolitiskt läge, med högt uppsatta klimatmål och med en snabb digital utveckling är det viktigt att Sveriges konkurrenskraft stärks.

Mål 17 – Genomförande och globalt partnerskap

Av skrivelsen framgår att Sverige verkar för att stärka synergier mellan utvecklingssamarbetet, handelspolitiken samt export- och investeringsfrämjandet. Fokus uppges vara på hållbar tillväxt, utvecklingseffektivitet samt mobilisering av privata investeringar och vikten av ett starkare partnerskap med näringslivet för att påskynda genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Motionerna

Tre motioner (S, V, MP) har väckts med anledning av skrivelsen. I det följande redovisas de motionsyrkanden som enligt utskottets bedömning helt eller delvis berör utskottets beredningsområde.

I kommittémotion 2024/25:3300 av Mikael Damberg m.fl. (S) (i denna del) anförts att regeringen måste skärpa sitt arbete för att nå Agenda 2030-målen. I motionen framhålls att en rad olika åtgärder bör vidtas för att uppnå målen i Agenda 2030. De åtgärder som förespråkas rör främst energiproduktion, ekonomisk tillväxt, hållbar industri, innovationer och internationell handel.

I kommittémotion 2024/25:3299 av Ida Gabrielsson m.fl. (V) anförts i yrkande 5 att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning för att företag ska genomföra due diligence för mänskliga rättigheter. I yrkande 6 anförts vidare att regeringen bör utreda möjligheten att införa klimat- och miljöperspektiv enligt due diligence för miljö i regelverken för företags agerande utomlands.

I kommittémotion 2024/25:3306 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 1 (i denna del) anförts att regeringen måste redovisa hur Sverige ligger till i arbetet för att nå de globala målen samt de mål- och intressekonflikter de ser med sin politik och hur de har hanterat dem inom ramen för Agenda 2030. Detta bör enligt motionärerna följas upp med att ta fram en handlingsplan för hur regeringen ska arbeta med att uppnå de globala målen både nationellt och internationellt, vilket framförs i yrkande 2 (i denna del).

Tidigare riksdagsbehandling

Senast som skrivelsen om Sveriges genomförande av Agenda 2030 lämnades till riksdagen var hösten 2022. Näringsutskottet valde vid detta tillfälle att yttra sig till finansutskottet över skrivelsen och följdmotioner i de delar som berörde utskottets beredningsområde (yttr. 2022/23:NU1y, bet. 2022/23:FiU7).

I de motioner som väckts med anledning av den nu aktuella skrivelsen finns yrkanden som rör hållbar energi för alla, ekonomisk tillväxt, hållbar industri och innovationer samt globalt partnerskap i den del det kopplar till internationell handel. Det finns även yrkanden som rör regler för tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet (due diligence). Utskottet har under den senaste valperioden vid flera tillfällen behandlat och avstyrkt motionsyrkanden som rör såväl inriktningen för den svenska energipolitiken, industriframjande åtgärder och innovation som frågor som är kopplade till internationell handel och hållbart företagande. Exempelvis har utskottet behandlat och avstyrkt motionsyrkanden som rör

- tillgången till fossilfri energi, effektiviseringsmål för energi och billig grön el på kort sikt senast våren 2024 i betänkande 2023/24:NU14 Energipolitikens långsiktiga inriktning
- industriframjande åtgärder senast våren 2024 i betänkande 2023/24:NU11 Näringspolitik
- anslaget till Vinnova hösten 2024 i betänkande 2024/25:NU1 Näringsliv
- inriktningen för internationell handel och regler för tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet senast våren 2025 i betänkande 2024/25:NU13 Handelspolitik.

Utskottets ställningstagande

I ett par motioner som väckts med anledning av regeringens skrivelse finns yrkanden om att riksdagen bör uppmana regeringen såväl att intensifiera arbetet med att uppfylla målen i Agenda 2030 som att ta fram en handlingsplan för att uppfylla målen och på ett bättre sätt redovisa hur Sverige ligger till i arbetet. Dessa yrkanden är i grunden allmänt hållna men berör samtidigt de delar i regeringens skrivelse som ligger inom utskottets beredningsområde. Det handlar främst om de redogörelser som görs i förhållande till målen som rör hållbar energi för alla, ekonomisk tillväxt, hållbar industri och innovationer samt globalt partnerskap i den del målet kopplar till internationell handel.

Med anledning av det som framförs i motionerna vill utskottet inledningsvis framhålla att en hörnsten för Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på tillgången till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser. I skrivelsen redogörs för hur regeringen ser på den framtida utvecklingen av det svenska energisystemet och sätter den i förhållande till det relevanta målet i Agenda 2030. Utskottet kan konstatera att regeringen vidtagit flera åtgärder både när det gäller att öka tillgången till fossilfri energi och att öka energi-effektiviteten. Bland annat framhålls att ny kärnkraft behövs för att tillgodose framtidens elbehov och öka leveranssäkerheten i elsystemet samt att energi-effektiviseringen ska snabbas på genom insatser som bidrag för energieffektiveringsåtgärder i småhus, pengar till informations- och kompetenshöjande insatser och permanenta medel till den kommunala energi- och klimatrådgivningen. Utskottet noterar samtidigt att regeringen anför att det behövs ytterligare åtgärder för att nå målet om att säkerställa tillgången till hållbar energi för alla, särskilt i ett globalt perspektiv.

När det vidare gäller regeringens beskrivning av hur man avser att uppnå målen som rör hållbar industri och innovationer kan utskottet konstatera att regeringen verkar för att skapa goda förutsättningar för en långsiktigt konkurrenskraftig industri att vara verksam och utvecklas i Sverige. Utskottet vill betona vikten av en sådan politisk ambition och instämmer i regeringens bedömning att detta samtidigt kan bidra till att möta den gröna och digitala strukturuomvandlingen för stora etableringar och expansioner inom industrin. Utskottet noterar att det nyligen inrättade Accelerationskontoret arbetar för att underlätta industrins omställning samt att regeringen arbetar vidare med den s.k. industristrategin som sätter ramarna för hur Sverige kan fortsätta vara världsledande inom innovativ och hållbar industriell produktion av varor och tjänster. I anslutning till detta vill utskottet på ett övergripande plan framhålla vikten av ett innovativt svenskt näringsliv. I skrivelsen framförs t.ex. att Verket för innovationssystem (Vinnova) arbetar för att främja en hållbar, konkurrenskraftig och innovativ svensk industri som kan anpassa sig till och medverka till att driva den globala omställningen mot en mer hållbar framtid. Exempelvis finansierar Vinnova kompetenscentrum där universitet och företag tillsammans bedriver forskning och utbildning inom bl.a. hållbar industri.

En bärande del för att nå målen som kopplar till dels ekonomisk tillväxt, dels globalt partnerskap är att det ska finnas goda förutsättningar för svenska

företag att bedriva internationell handel. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att internationell handel är grundläggande för Sveriges globala konkurrenskraft, välbefinnande, jobbskapande, hållbar tillväxt och klimatnytta. Samtidigt spelar internationell handel ofta en betydande säkerhetspolitisk roll, vilket inte minst den senaste tidens geopolitiska utveckling har visat. För Sveriges utveckling är det centralt att bl.a. tillgången till nödvändiga råvaror, mineral och insatsvaror kan säkras och därmed minimera Sveriges och svenskt näringslivs sårbarhet. Likt regeringen vill utskottet därför understryka vikten av en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel och att EU:s inre marknad är väl fungerande. I skrivelsen uppger regeringen samtidigt att den arbetar för att förbättra synergierna mellan export- och investeringsfrämjandet, handelspolitiken och utvecklingssamarbetet. Utskottet ser därför positivt på att regeringen hösten 2023 fattade beslut om en ny strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/01758). Syftet med strategin är att ge svenska företag bästa möjliga förutsättningar att hantera nya utmaningar, kunna växa nationellt och konkurrera internationellt.

Avslutningsvis framhålls i en motion att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning om att företag ska genomföra due diligence för mänskliga rättigheter och att regeringen bör utreda möjligheten att införa ett klimat- och miljöperspektiv enligt due diligence för miljö i regelverken för företags agerande utomlands. Utskottet vill av denna anledning påminna om att ett EU-direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet trädde i kraft våren 2024, samt att regeringen i december 2024 beslutade att en utredare ska ta fram förslag på hur dessa regler ska genomföras i svensk rätt. Utredarens förslag ska lämnas till regeringen senast i december 2025, vilket utskottet har redogjort närmare för i betänkande 2024/25:NU13 Handelspolitik.

Sammanfattningsvis anser utskottet att riksdagen inte bör uppmana regeringen att vidta några ytterligare åtgärder så som förordas i de motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande.

Finansutskottet bör därmed avstyrka motion 2024/25:3299 (V) yrkandena 5 och 6 samt motionerna 2024/25:3300 (S) och 2024/25:3306 (MP) yrkandena 1 och 2 i berörda delar. Finansutskottet bör även föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Stockholm den 13 februari 2025

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Mats Green (M), Monica Haider (S), Jessica Stegrud (SD), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Eric Palmqvist (SD), Katarina Luhr (MP), Louise Eklund (L), Johnny Svedin (SD), Aida Birinxhiku (S), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lorena Delgado Varas (V) och Lili André (KD).

Avvikande meningar

1. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (S)

Monica Haider (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S) anför:

Det är vår bestämda uppfattning att regeringen behöver intensifiera sitt arbete för att nå Agenda 2030-målen. De åtgärder som regeringen uppger att den vidtagit för att uppnå målen är enligt vår mening långt ifrån tillräckliga. När det gäller de mål som rör hållbar energi för alla, ekonomisk tillväxt, hållbar industri och innovationer samt globalt partnerskap, vill vi framföra följande.

När det gäller hållbar energiförsörjning anføres i skrivelsen att ny kärnkraft behövs för att tillgodose framtidens elbehov och för att öka leveranssäkerheten i elsystemet. Vi menar att regeringens syn på den framtida energiförsörjningen är alltför ensidig och i grunden saknar en samhällsekonomisk analys av hur en långsiktigt stabil och konkurrenskraftig elförsörjning ska kunna åstadkommas. Av regeringens analys går det helt enkelt inte att få en överblick av vilken roll olika kraftslag har i den framtida energiförsörjningen, vilket även gäller för flexibilitetslösningar, energieffektivisering och lagring. Vi menar även att ett effektiviseringsmål hade behövts för att bättre kunna ställning till det nu beslutade planeringsmålet för 2045.

När det gäller behovet av ny kärnkraft till 2035 har vi socialdemokrater länge efterfrågat ett mål om ytterligare minst 60 TWh fossilfri kraft redan till 2030. För att nå ett sådant mål kan vi konstatera att vindkraft och sol är de kraftslag som har bäst förutsättningar att snabbt komma på plats. Vi vill samtidigt understryka att det finns stora möjligheter att göra effekthöjningar i befintliga vindkraftsanläggningar.

När det gäller energieffektivisering vill vi påpeka att det behövs stöd till energieffektivisering av flerbostadshus som även bör kompletteras med insatser för att fastighetsföretag och bostadsrättsföreningar ska kunna förbättra sin styrning av fastighetsbeståndets energianvändning.

Vidare vill vi framhålla att en hållbar ekonomisk tillväxt är viktigt för Sveriges framtid som industriland, och för att klara den gröna omställningen behöver Sverige vara ett land som är attraktivt för industrietableringar. En redovisning för hur detta ska gå till lyser i regeringens skrivelse med sin frånvaro och det är oroande att regeringen åsidosätter kraven från svensk industri när gäller både snabb och långsiktig tillgång till billig el. Genom att lägga allt fokus på ett enda energislag har en rad vindkraftsprojekt runt om i Sverige ställts in och regeringen har minskat möjligheterna att snabbt få billig grön energi på plats. Tvärtemot vad näringslivet efterfrågar har regeringen visat en uppenbar ovilja att ha samtal med övriga riksdagspartier för att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar energipolitik.

Sveriges plats som världsledande innovationsnation behöver säkras. Vi beklagar därför de nedskärningar som regeringen gjort i anslaget till Vinnova, vilket enligt vår uppfattning allvarligt har skadat de svenska innovationssystemen.

Avslutningsvis vill vi framhålla att internationell handel kan vara ett verktyg för en effektiv och rättvis klimatomställning och kan bidra till fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt, men det kräver att alla parter inom handeln är involverade. Arbetstagares rättigheter och fackliga rättigheter måste lyftas fram i alla dessa samarbeten. Att koppla ihop bistånd och handel som regeringen gör måste ske genomtänkt och föregås av en noggrann konsekvensanalys, vilket saknas.

Sammanfattningsvis anser vi att finansutskottet bör dels tillstyrka motion 2024/25:3254 (S) i berörda delar, dels avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande, dels föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

2. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (V)

Lorena Delgado Varas (V) anför:

Jag anser att det är av yttersta vikt att företag respekterar mänskliga rättigheter och bidrar till en hållbar utveckling. FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter bygger på statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, företagens ansvar att respektera dem och individens möjligheter att få sin sak prövad vid kränkningar. Våren 2024 trädde EU:s direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet i kraft. Jag ser detta som positivt och som ett steg i rätt riktning för att få företag att agera på ett hållbart sätt i sina verksamheter. Jag kan dock konstatera att direktivet till slut blev relativt tandlöst och urvattnat, precis som jag befarat. Jag anser att det därför är nödvändigt att regeringen tar ytterligare steg och vidtar åtgärder som på riktigt säkerställer att företag respekterar mänskliga rättigheter och bidrar till en hållbar utveckling. En vägledning för hur sådana regler kan utformas finns exempelvis i Statskontorets rapport FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete (2018:8). I rapporten finns en analys av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter samt ett antal förslag på åtgärder. Statskontoret föreslog t.ex. att regeringen skulle utreda möjligheten att ställa krav på s.k. human rights due diligence, dvs. det verktyg som företag kan använda för att förhindra att deras verksamhet har en negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna, och hur möjligheterna till gottgörelse av företagsrelaterade övergrepp kunde bli bättre. Därtill ansåg Statskontoret bl.a. att högre krav kunde ställas vid statliga investeringar och upphandlingar och att den statliga vägledningen till företagen kunde förtydligas. Jag instämmer i den bild som Statskontoret ger i rapporten av hur svenska företag bättre kan följa FN:s vägledande principer och vikten av att de gör det.

För att tydliggöra företagens miljö- och klimatansvar bör även ett klimat- och miljöperspektiv läggas på de förslag regeringen arbetar fram. Det kan ske med utgångspunkt i en s.k. environmental due diligence där miljö- och klimatperspektivet är vägledande. Regeringen bör utreda möjligheten att även införa klimat- och miljöperspektiv enligt environmental due diligence i regelverken för företags agerande utomlands.

Sammanfattningsvis anser jag att finansutskottet bör dels tillstyrka motion 2024/25:3299 yrkandena 5 och 6, dels avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande, dels föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

3. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (MP)

Katarina Luhr (MP) anför:

Regeringens skrivelse om Sveriges genomförande av Agenda 2030 förtjänar tyvärr kritik i både sak och form. Skrivelsen är riksdagens och medborgarnas sätt att få kännedom om den politik som regeringen fört för att uppnå målen i Agenda 2030 – en internationell överenskommelse där länder har åtagit sig att arbeta för att uppfylla målen. Jag anser att skrivelsen inte är utformad på ett sådant sätt att den ger insyn i den politik som förs för att uppnå målen, och därmed finns det inte någon större möjlighet att granska den. Bärande delar i Agenda 2030 finns bl.a. inom målen som rör hållbar energi för alla, ekonomisk tillväxt, hållbar industri och innovationer samt globalt partnerskap i den del det kopplar till internationell handel. Jag menar att regeringen på ett bättre sätt måste redovisa hur Sverige ligger till i arbetet för att nå bl.a. dessa mål. Regeringen behöver även tydliggöra vilka mål- och intressekonflikter den ser med den förda politiken och hur regeringen har hanterat dem inom ramen för Agenda 2030. Det är vidare avgörande att regeringen tar fram en handlingsplan för hur den ska arbeta med att uppnå målen, inte minst de som nämnts i det föregående.

Sammanfattningsvis anser jag att finansutskottet bör dels tillstyrka motion 2024/25:3306 yrkandena 1 och 2 i berörda delar, dels avstyrka övriga motionsyrkanden som behandlas i detta yttrande, dels föreslå att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.